

Кришталь Наталія Анатоліївна
*старший викладач кафедри романо-германської філології,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, natasha_kryshtal@i.ua*

Кришталь Аліна Михайлівна
*асистент кафедри ділової іноземної мови, Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», alinakryshtal0211@gmail.com*

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ

Характерною тенденцією сучасної освіти є поновлення знань та спрямованість скоріше на їх цілісність, на творчий характер опанування знаннями, ніж на їх конкретний зміст, оскільки швидкі темпи розвитку сучасного світу призводять до того, що спеціалізовані знання втрачають свою функціональну цінність через 5–10 років. Іноземна мова як предмет викладання виявляє потужні ресурси для розвитку фахової компетентності спеціалістів, оскільки фахова компетентність є невід'ємним компонентом життєвої компетентності особистості [1]. Важливим у цьому є те, що іноземна мова, зокрема англійська, на відміну від інших іноземних мов, може вважатися найбільш поширеною у світі.

Тому процес її вивчення у ВНЗ виявляється глибоко та стійко мотивованим, що постає одним із важливих розвивальних чинників у процесі становлення сучасного фахівця. Тому дослідження можливостей іноземної мови для розвитку фахової компетентності можна вважати актуальним.

На сьогоднішній день існує чималий позитивний досвід педагогів-новаторів, які запропонували свої авторські технології навчання та виховання: Ш. А. Амонашвілі (гуманна педагогіка), І. П. Волков (уроки творчості), І. П. Іванов (педагогіка співробітництва), Є. М. Ільїн (уроки відкритої етики), С. М. Лисенкова (виховання успіхом), В. Ф. Шаталов (пізнання істини в радості) та ін.

Дослідженню новаторства в педагогіці також присвячені праці І. А. Зяюна, В. О. Кан-Калика, О. Я. Савченко, С. О. Сисоевої, І. В. Соколової, О. В. Сухомлинської [2]. Учені (О. Н. Боровикова, Н. С. Детникова, Є. Н. Рішар) також аналізують основні тенденції сучасної західної педагогіки, які значною мірою відрізняються історичними передумовами, змістом, формами, методами навчально-виховного процесу, пріоритетами в його здійсненні тощо. Заслуговує уваги досвід таких зарубіжних педагогів-новаторів, як Д. Ниль, Д. Беттельгейм, Б. Шор, М. Карне, С. Ліннемайер, Ц. Дентон-Айд, Д. Елкайнд та інші [2].

У процесі дослідження досвіду педагогів-новаторів великої уваги, на нашу думку, заслуговує школа Рудольфа Штайнера, німецького філософа, яка перетворилася сьогодні в широкий педагогічний рух і має назву вальдорфська педагогіка.

До недавнього часу вважалось, що поле діяльності вальдорфської педагогіки обмежується дошкільним та шкільним навчанням та вихованням. Нещо-

давно в Києві відкрилася Академія Евритмічного Мистецтва, яка готує студентів до педагогічної та творчої діяльності й діє як філія однойменної Академії в м. Базель, Швейцарія. Суттєво, що досвід роботи зазначеного новаторського навчально-виховного закладу, а також роботи Р. Штайнера постають потужним джерелом збагачення та вдосконалення методів і підходів до професійної підготовки фахівців. У такому аспекті питання про застосування методів вальдорфської педагогіки в освітньому процесі не вивчалось.

Знання іноземної мови входить у сферу професійної компетентності сучасного фахівця. Слід виділити позитивний досвід та новаторські ідеї Рудольфа Штайнера щодо вивчення мови. Цікаво, що сам педагог зі своєю дружиною Марією Штайнер фон Сіверс неодноразово проводили лекційні курси, семінари та практичні заняття, присвячені вивченню та засвоєнню мови, особлива увага приділялась говорінню. Наприклад, в одному тільки курсі «Оформлення мовлення і драматичне мистецтво», який проводився восени 1924 року, взяли участь близько 800 чоловік, серед яких було немало викладачів. При цьому вказівки та вправи по вдосконаленню мовлення було розроблено не лише для лінгвістів та спеціалістів-мовників, а для широкого кола слухачів (лікарів, митців, акторів, молоді незалежно від спеціальності) [3]. Це говорить про те, що напрацювання Штайнера, перевірені практичним досвідом навчання дорослих людей різного віку та роду занять, мають дещо універсальний характер, тому слід взяти їх до уваги для використання при мовній підготовці студентів.

Рудольф Штайнер особливо цінував мовний курс, вважав це мистецтвом, яке має глибоке філософське підґрунтя, духовну основу. Тому мову потрібно перш за все відчувати, відчувати й усвідомити кожний звук. І тоді опанування звуками, тонами, інтонаціями, наголосами, ритмо-мелодикою мови призведе до глибшого розуміння законів побудови світу, Всесвіту й розвитку людини.

У своїх теоретичних працях учений використовує поняття «імпульс до говоріння», який модифікується в організмі людини. Тварина не здатна до мовлення. Повсякденне мовлення людей знаходиться в несвідомому. Правильне говоріння, на його думку, повинно підняти несвідоме в сферу свідомого [3]. «У стародавні часи, – зазначає Марія Штайнер, – говоріння сприймалося як мистецтво. Прамова була прапоезією, яка знаходила вираження в ритмі, такті, алітерації, сполученні складів. Думка і почуття жили в ній як єдність. Сьогодні думка стала абстрактною, почуття втягнуте у внутрішнє, між ними лежить мова, яка стала прозовою. Шляхи до єдності знову повинні бути знайдені» [3]. Для цього потрібно створювати й використовувати спеціальні вправи, а також прагнути усвідомленого мовлення. Варте уваги те, що сама Марія Штайнер вільно володіла німецькою, російською, французькою, англійською та італійською мовами; вона також підготувала до видання підручник для слухачів курсів по художньому оформленню мовлення й викладала рецітацію та декламацію.

Отже, важко переоцінити надбання Штайнерів щодо досконалого оволодіння мовою. У вальдорфських школах викладання іноземних мов з першого

класу і далі ведеться виключно у педагогічних та антропологічних інтересах, тому всі діти, а не тільки лінгвістично обдаровані групи учнів, беруть участь у заняттях. Дитинство – це ідеальний період для набуття цілком чистої вимови. Медичні дослідження, експерименти і об'єктивні спостереження довели, що діти вивчають іноземні мови швидше і з більшою точністю, ніж підлітки або дорослі, завдяки пластичності своїх органів мовлення, відсутності гальмівних процесів, типових для людей старшого віку, що вивчають іноземні мови, і очевидною фізіологічною і психологічною потребою у спілкуванні з іншими дітьми. Діти не здійснюють ніяких намагань аналізувати мову і не проводять порівнянь з рідною мовою [3]. У кожному класі проводиться два-три уроки на тиждень двох іноземних мов. На ранньому віковому етапі не навчають письму і не засвоюють граматику (це відбувається пізніше у четвертому класі). Учитель якомога менше займається виправленням вимови, не зосереджує увагу на зроблених помилках. Такі елементи, як звук, образність, ритм і мелодія, – це засоби, які безпосередньо і емоційно переносять дитину у світ нової мови. На уроках іноземної мови у початковій школі поетична мова і музикальний елемент мають пріоритет над прозою – навіть там, де мова йде про матеріальні предмети і дії. За перші три роки вивчення іноземних мов учні засвоюють більшу частину звуків іншої мови і почувають впевненість до іншомовних інтонацій. Учні також розуміють усні розповіді, які відповідають їх віку, а також грають ролі у невеликих п'єсах. Вони володіють певним словниковим запасом, який містить наступні тематичні галузі: частини тіла, предмети в класі, довкілля дитини, прийменники, кольори, числа, часи доби, рослини і тварини, погода, дні тижня, місяці, пори року і свята. Граматичні структури утворюють основу всієї мови, деякі з них будуть активно відпрацьовуватися протягом перших трьох років, але діти використовуватимуть їх не підозрюючи про існування граматики. Таким чином, діти у перших трьох класах практично засвоюють наступні важливі явища англійської граматики: теперішній неозначений і тривалий час, минулий час, однину і множину іменників, особові і вказівні займенники.

Той рівень, до якого піднімається дитина через власну діяльність – коли вона грає, танцює співає, слухає, наслідує, говорить, щоб увійти у світ нової мови, дуже важливий для інтелектуального проникнення у феномени мови у середніх і старших класах.

Підсумовуючи вищезгадане, зазначимо, що таке глибинне розуміння мови й самого процесу мовлення постає конструктивним підходом у контексті сучасної лінгвістичної парадигми. Щодо використання вальдорфських методів навчання у ВНЗ навчання враховують наступні принципи діяльності вальдорфської педагогіки:

1. Принцип свободи, який полягає в необхідності вести особу, що навчається, до вільного та плідного пізнання і самопізнання, до повноцінного розвитку всіх сил особистості [4]. Суттєво, що в дорослому віці ці процеси залишаються не менш актуальними, ніж у дитячому та підлітковому, а уваги їм достат-

ньою мірою не приділяється, що у свою чергу призводить до переобтяження абстрактним інтелектуалізмом. Як наслідок, виникає перевтома і знижується результат навчання. Слід додати, що принцип свободи потрібно використовувати раціонально, без зайвих крайнощів. Відсутність єдиних методик навчання, точних стабільних навчальних планів, наявність лише рекомендацій, згідно з теорією вальдорфської педагогіки, під час зазначеного навчального процесу може тільки зашкодити.

Доцільним є не обмежувати викладача лише єдиним варіантом методик навчання, але, за наявності вже розроблених та відпрацьованих, дати можливість створювати або застосовувати нові методики та підходи до навчального процесу. Гостро постає необхідність особливу увагу приділяти врахуванню вікових особливостей осіб, що навчаються.

2. Принцип цілісності формування особистості: розвиває здатність вільно й оригінально мислити, відчувати, творити. Цьому сприяють творчі завдання та технології творчого мислення. Дослідники засвідчують, що здатність творчо мислити має принципово важливе значення не лише під час навчальних аудиторних занять, але й у різних умовах діяльності.

3. Принцип циклічності навчальної діяльності, який полягає в урахуванні особливостей вікових циклів розвитку добових біоритмів, у застосуванні методу епох у навчальному процесі тощо. Що стосується методу епох, творчо підійти до його застосування й змоделювати як, наприклад, чітке усвідомлене розмежування на навчальні модулі, яке вже активно запроваджується у ВНЗ України. При цьому варто повідомляти назву, основні ключові категорії, цілі та завдання кожного модуля заздалегідь, щоб особи, що навчаються, мали уявлення про загальний об'єм і конкретне місце поточного модуля серед всього навчального курсу.

За вальдорфською педагогікою велика увага під час навчальної діяльності приділяється врахуванню щоденних біологічних ритмів організму [4]. Загальновідомо, що незалежно від віку організм людини зазнає впливів щоденних біоритмів. Насамперед це пов'язано з піками та спадами інтелектуальної активності. У випадку навчання студентів іноземних мов маємо справу з інтенсивним інтелектуально-інформаційним навантаженням, коли протягом цілого робочого дня (8–9 годин) людина займається вивченням різних предметів. На відміну від вальдорфських навчальних закладів у зазначеному процесі немає можливості змінювати упродовж дня компоненти навчання, тобто включати заняття художньо-естетичного циклу тощо. Але варто замислитися над ідеєю гармонічного поєднання трьох сфер внутрішньої діяльності людини – мислення, почуття й волі. Наприклад, цілком реально включити до занять ритмічні мовні вправи (фонетичні тренування, джазові ритми, ритмізовані діалоги та ін.), у яких присутнє хорове повторювання декілька разів як із метою поліпшення вимови, дотримання чіткості артикуляції звуків, засвоєння ритмо-мелодики іноземної мови, так і з метою пробудження і стимулювання творчої уяви й вираження під час говоріння. У цей час активізуються всі органи почуттів [7].

Особливо важливими є спільні вольові зусилля, що докладаються студентами. Їх наслідком є активна трудова готовність, зумовлена активізацією інтелектуальної й емоційно-вольової сфер. Разом із тим, велике значення має позитивний емоційний стан, який виникає під час виконання таких вправ і є перевагою групового навчання на відміну від індивідуального. У цілому вальдорфці вважають, що все, що пов'язане з ритмом, позитивно впливає на здоров'я людини [4].

Відомо також, що фізичне самопочуття є найважливішим чинником успішності засвоєння навчального матеріалу.

Заслуговують на увагу деякі новаторські методи навчання вальдорфської педагогіки, які доцільно використовувати в навчальній діяльності.

Образний виклад матеріалу: в процес пізнання включається вся людина, її уявлення, фантазія, почуття.

Практичний досвід показує, що для дорослої людини таке включення дуже важливе, й у процесі навчання воно спрацьовує безпомилково, підвищуючи ефективність більше, ніж акцентуація лише на інтелектуальному рівні засвоєння матеріалу.

Процес результативної дії: викладач подає матеріал не рецептивним, а продуктивним методом, тобто не дає готових визначень і рецептів, а разом із групою здійснює всі дії, необхідні для відповідних умовиводів. І при цьому в процесі спільної дії у кожного може народитися свій зразок, своя модель, свій алгоритм розуміння відповідного навчального матеріалу. Слід додати, що під час використання такого методу особа, що навчається, знаходиться в процесі активного продуктивного мислення й переживає «відчуття відкриття», що є потужним стимулом до заохочення й умотивованості навчальної діяльності.

Гетеаністичний метод пізнання, який означає буквально – пізнавати світ, пізнаючи себе; пізнавати себе, пізнаючи світ [4]. У контексті роботи зі студентами зазначений метод набуває філософського забарвлення й залишається актуальним, оскільки процес неперервної освіти триває, в тому числі під час професійної підготовки. Новітні методичні, педагогічні, соціологічні, психологічні, філософські, лінгвістичні, культурологічні та багато інших досліджень можуть бути джерелом для пізнання під час інтенсивного мовного курсу. Ми вважаємо, що використання інформаційних блоків перелічених наук сприятиме розширенню світогляду та пізнанню себе і, крім того, впливатиме як мотивуючий чинник.

Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що принципи й методи вальдорфської педагогіки можуть бути використані для формування компетентнісного підходу до професійної підготовки студентів й підвищити її якість.

Список використаних джерел

1. Історія педагогіки / за ред. проф. М. В. Левківського, докт. пед. наук О. А. Дубасенюк. Житомир : Житомирський державний педагогічний університет, 1999. 336 с.

2. Самойлюкевич І. В., Карпенко Є. М. Технології критичного мислення як засіб оптимізації розвитку діалогічної мовленнєвої компетенції майбутніх учителів іноземної мови. *Вісник Житомирського державного університету*. 2005. Вип. 22. С. 23–26.
3. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2005. 319 с.
4. Цимбал С. В. Психологічні особливості формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів засобами іноземної мови : автореф. дис. ... канд. псих. наук: спец. 19.00.07. Київ, 2006. 24 с.
5. Штайнер Р, Штайнер М. Методика и сущность художественного оформления речи. Дорнах : GA 280, 1975. 177 с.
6. Штайнер Р. Методика и дидактика. Москва : Парсифаль (Издательство Московского Центра вальдорфской педагогики), 1996. 176 с.

Лебединець Тетяна Михайлівна

*к. пед. н., директор, викладач вищої категорії,
викладач-методист, Медичний фаховий коледж Харківського
національного медичного університету, dvnzkhmu@ukr.net*

Гуляєва Ірина Володимирівна

*заступник директора з виховної роботи, викладач вищої категорії,
викладач-методист, Медичний фаховий коледж Харківського
національного медичного університету, dvnzkhmu@ukr.net*

Мироненко Лариса Василівна

*викладач вищої категорії, викладач-методист, Медичний фаховий коледж
Харківського національного медичного університету, dvnzkhmu@ukr.net*

УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА ЛЕКЦІЯХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Одним із вирішальних стратегічних завдань на етапі модернізації вищої освіти України є підвищення доступності конкурентоспроможної якісної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя, забезпечення якісної підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик і впровадження інноваційних технологій навчання у закладах освіти.

Питанню інноваційних технологій присвячено праці зарубіжних учених, педагогів таких, як: М. Вульман, С. Ведемейер, Г. Веллінгтон, М. Кларк, П. Мітчел, Ф. Персиваль, Р. Томас, С. Сполдінг.

Всесвітнього висвітлення питання інноваційних технологій набули праці українських науковців і педагогів: В. Гузеєва, О. Пометун, Л. Пироженко, А. Фасолі, Н. Ковальчук, К. Баханової, К. Суворова, М. Кларіна.

У дослідженнях І. Богданової, В. Боднара, О. Гохберг, О. Євдокимова, І. Козловської, С. Сидоренка, В. Артикуци, Л. Волкової, Т. Дуткевич, Г. П'ятакі також розглядались інноваційні технології в організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах. Обґрунтування доцільності впровадження технологій інтерактивного навчання для посилення ефективності освітнього процесу відображено у публікаціях С. Стельмаха, Ю. Гущина, Д. Губар, Т. Непомнящої, Д. Остапчука, Н. Мирончука, О. Власенко.